

Impact inlichtingen op militair verloop Russisch-Oekraïense oorlog

De situatie van 2022 en nadien

Mr. drs. N.W.N.H. Smeulders en prof. dr. K.L. Lasoen*

Dit artikel beoordeelt de impact van militaire inlichtingen op de Russisch-Oekraïense oorlog in 2022. De bevindingen tonen aan dat inlichtingen een cruciale rol speelden in de Oekraïense militaire strategie en welslagen. De studie benadrukt dat de Oekraïense strijdkrachten significant hebben geprofiteerd van nauwkeurige westerse inlichtingen in combinatie met westers materieel, wat hen in staat stelde effectieve defensieve en offensieve operaties uit te voeren. In tegenstelling tot Oekraïne lukte het Rusland niet omvangrijke militaire resultaten te boeken als gevolg van hun gebruik van inlichtingen.

Op 21 februari 2022 kondigde de Russische Federatie aan de Volksrepubliek Donetsk en de Volksrepubliek Loehansk te erkennen als onafhankelijke staten. Diezelfde dag gaf de Russische president Vladimir Poetin zijn troepen opdracht om de 'vrede aldaar te handhaven'. Op 22 februari deelden de Russische autoriteiten mee dat ze troepen stuurden om op te treden als *peacekeepers* (goedgekeurd door de Federale Raad van de Russische Federatie) en trok de Russische krijgsmacht het Donetsbekken in. Ten slotte kondigde Poetin op 24 februari, even voor 05.00 uur (Kyiv-tijd), deze invasie aan als een 'speciale militaire operatie'. De inval was de volgende escalatie in het Russisch-Oekraïense conflict dat

sinds 2014 woedt na de annexatie van de Krim door Rusland. De Russische verwachting was dat deze oorlog circa tien dagen in beslag zou nemen. Hun krijgsmacht lijkt dan wel veel sterker dan diens Oekraïense opponent, toch is een snelle overwinning voor de Russische Federatie uitgebleven en heeft Oekraïne zelfs enkele tegenoffensieven kunnen lanceren.¹ Dit artikel bestudeert de rol van inlichtingenwerk bij de wijze waarop de Oekraïense krijgsmacht erin is geslaagd zich tot nu toe te weren tegen een machtiger vijand. De oorlog tussen Rusland en Oekraïne heeft de duur van drie jaar overschreden en de militaire ontwikkelingen blijven zich in snel tempo aanbieden. Daarom beschouwt deze studie in hoofdzak 2022, het jaar waarin de tot op heden gangbare trends werden ingezet, maar trekt de lijn door tot de actualiteit en de beleidsomslag sinds de start van de nieuwe ambstermijn van de Amerikaanse president Donald Trump. Het onderzoek toont de cruciale rol van militaire inlichtingen in het welslagen van militaire operaties en strategieën aan. Oekraïne heeft significante voordelen

* Nick Smeulders is actief als militair bij de Bravo-compagnie van 301BB Korps Nationale Reserve. Kenneth Lasoen is professor Inlichtingen en Veiligheid aan de Universiteit Antwerpen en senior praktijklector bij het Kenniscentrum Security Intelligence. De auteurs schreven dit artikel op persoonlijke titel.

¹ Jakub Przetacznik, 'Russia's war on Ukraine: Military balance of power', zie: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2022\)729292](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2022)729292); Mykhaylo Zabrotskyi e.a., 'Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022' (Londen, RUSI, 30 november 2022).

Door het gebruik van inlichtingen kon Oekraïne vlak na de invasie de Russische logistiek gevoelige slagen toebrengen

behaald door gebruik te maken van zijn eigen en westerse inlichtingen, terwijl Rusland geconfronteerd werd met ernstige tekortkomingen in zijn inlichtingenapparaat. Inlichtingen maakten het militair optreden van Oekraïne efficiënter en effectiever, wat vanwege de capaciteitsverschillen tussen de twee oorlogvoerende landen noodzakelijk is.

Oekraïense inlichtingen en Russische misvattingen

De oorlog in Oekraïne heeft een aantal internationale veiligheidstrends bevestigd. Al lang wordt gewezen op de ‘democratisering’ van inlichtingen, waarbij de gangbaarheid van de smartphone van eenieder een realtime-verzamelaar en zelfs geoanalist maakt.² Reeds met de eerste Russische invasie, van de Krim in 2014, werd veel informatie gehaald uit foto’s van doodgewone gebruikers op sociale media van konvoien en militaire verplaatsingen. Open Source Intelligence (OSINT), zoals het genoemd

wordt, speelde een cruciale rol in het voorstellen van de Russische invasie. Zelfs particulariseren konden de Russische voorbereidingen volgen: beelden van het Amerikaanse ruimtevaartbedrijf Maxar en verzamelde berichten op sociale media lieten een zichtbare opbouw van Russische troepen zien. Een plotse toename van de aanwezigheid van jonge Russische militairen op datingapps zoals Tinder, die aangaven binnenkort in Oekraïne te zijn, stond toe om in kaart te brengen welke eenheden zouden worden ingezet en wat hun locatie was. Dat gegeven zou later door de Oekraïense contra-spionage worden aangewend.³ Ook kon worden

- 2 Gregory Treverton, ‘The future of intelligence. Changing threats, evolving methods’, in: Isabelle Duyvesteyn (red.), *The Future of Intelligence* (Londen, Routledge, 2014) 37.
- 3 Scott Erwin, ‘Commercial spy satellites put Russia’s Ukraine invasion in the public eye’, *SpaceNews*, 23 januari 2023, zie: <https://spacenews.com/satellite-imaging-companies-increase-profile-as-they-track-russias-invasion-of-ukraine/>; James Hockenhull, ‘How open-source intelligence has shaped the Russia-Ukraine war’ (Londen, UK Ministry of Defence Strategic Command, 9 december 2022), zie: <https://www.gov.uk/government/speeches/how-open-source-intelligence-has-shaped-the-russia-ukraine-war>; Severija Bielskyte, ‘How Tinder became a weapon in the Russia-Ukraine war’, *Huck Magazine* (21 maart 2022).

gedetecteerd welke cyberaanvallen plaatsvonden om Oekraïense vitale infrastructuur en satellietcommunicatie uit te schakelen. Langs beide kanten boden hackerscollectieven steun in cyberspace met zowel de uitwisseling van *cyber threat intelligence* als het ondernemen van actie. Dit bevestigde ontwikkelingen in het gebruik van offensieve cyberoperaties. Microsoft anticepeerde de dreiging en plaatste Oekraïne's digitale gegevens in de cloud om de data te vrijwaren van vernietiging zodat de digitale operationaliteit gewaarborgd bleef.⁴ Bovenstaande ontwikkelingen bevestigden de eerdere voorbereiding van het strijdtoneel door hybride oorlogvoering.⁵

De Oekraïense militaire inlichtingendienst GUR en de veiligheidsdienst SBU konden van vooraf aan bogen op de steun van westerse partnerdiensten in een verregaande internationale samenwerking. Vooral de Amerikaanse inlichtingendiensten en de Britse Secret Intelligence Service en Defence Intelligence leveren actieve ondersteuning, maar ook andere NAVO-landen dragen bij. Volgens Amerikaanse functionarissen hadden de Amerikaanse inlichtingendiensten Ruslands politieke en militaire leiding geïnfiltreerd en 'buitengewoon gedetailleerde' informatie verkregen over de intenties tegen Oekraïne. Al in oktober 2021 werd aangegeven dat een 'significante strategische aanval' waarschijnlijk was en in het midden van januari 2022 reisde toenmalig CIA-directeur William Burns af naar Oekraïne om president Zelensky te informeren over de invasieplannen. Alleen kon geen timing worden geplakt op het offensief. Aanvankelijk werden de Amerikaanse verwittigingen niet ernstig genomen. Binnen het

NAVO-bondgenootschap was er scepticisme of Poetin wel degelijk zou aanvallen, dan wel dat de troepenopbouw enkel een drukkmiddel was, en het Amerikaanse alarmisme slechts een excuus voor interventie. Dat was deels gevoed doordat de VS zijn geloofwaardigheid had verloren door de manipulatie van inlichtingen over massavernietigingswapens om als – uiteindelijk geheel onjuist – voorwendsel te dienen voor de invasie van Irak in 2003. Maar sommige Europese landen, Frankrijk voorop, maakten de gangbare inlichtingkundige denkfout van *mirror imaging*, ervan uitgaande dat Rusland geen rationeel belang had om Oekraïne aan te vallen omdat zij zo redeneerden. Uiteindelijk gingen de Amerikaanse en Britse regeringen over tot de onthulling van sommige geheime inlichtingen als overtuigingsmiddel.⁶

Doordat begin 2022 het besef dan toch begon in te dalen dat een Russische invasie zeer waarschijnlijk was, nam Oekraïne maatregelen die gericht waren op het hoofd bieden aan de mogelijke Russische invasie. Er werd een beveiligde directe communicatielijn met het Pentagon opgezet voor de uitwisseling van inlichtingen. Oekraïne anticepeerde Russische luchtbombardementen als openingssalvo en begon met het verplaatsen en verhullen van (verwachte) strategische doelen (bijvoorbeeld straaljagers, commandocentra en anti-luchtbatterijen). De Russische luchtmacht slaagde er bij het begin van de strijd vervolgens niet in het vereiste luchtoverwicht te bereiken, wat al sinds de Tweede Wereldoorlog wordt gezien als een essentiële vereiste voor het behalen van een militaire overwinning.⁷

De eerste maanden van de oorlog legden een hardnekkige misvatting bloot die bij zowel de Russische als de westerse inlichtingendiensten speelde: door een grote weerstand bleek de Oekraïense strijdmacht standvastiger dan verwacht en de Russische krijgsmacht bleek minder vaardig dan gedacht. Deze onjuiste inschattingen brachten de Russische troepen aanzienlijk in moeilijkheden, daar de geselecteerde invasiemacht was geënt op een snelle militaire overwinning, die zou worden opgevolgd door een makkelijke pacificatie.

4 Microsoft Threat Lab, 'Cyber threat activity in Ukraine: analysis and resources', 28 februari 2022; Peter Pijpers en Kraesten Arnold, 'Arms Control in Cyberspace? Een Oekraïense Case Study', *Atlantisch Perspectief* 47 (2023) 36.

5 Kenneth Lasoen, 'Ukraine, The Shadow War', *Deutsches Asienforschungszentrum* 168 (2023).

6 Shane Harris e.a., 'Road to war: U.S. struggled to convince allies, and Zelensky, of risk of invasion', *The Washington Post*, 16 augustus 2022; Oksana Torop en Svyatovlav Khomenko, 'The fight for Hostomel airfield. How the gates to Kyiv stayed locked', *BBC News Russian*, 24 februari 2024. Over mirror imaging zie: Richards Heuer, *Psychology of Intelligence Analysis* (Washington, D.C., CIA, 1999) 70.

7 Sylwester Lubiejewski, 'Conclusions from the use of aviation in the first half of the first year of the Ukrainian-Russian war', *Security and Defence Quarterly* 42 (2023) 68-104.

De Russische verwachting was dat een aanvankelijk kleine invasiemacht toch zou slagen door lucht- en artilleriesteun, alsmede een overwicht in gemechaniseerde en pantsereenheden. Deze verwachting bleek echter onjuist toen het vereiste luchtoverwicht niet rondkwam en de beginfase van de oorlog toonde dat de Oekraïense krijgsmacht zeer bedreven was in het inzetten van antitankwapens. Russische troepen communiceerden ook door niet-gecodeerde telefoonverbindingen. Dankzij westerse SIGINT – signals intelligence, de onderschepping van elektronisch verzonden signalen – konden de Oekraïners makkelijk hun manoeuvres anticiperen en zelfs Russische bevelhebbers het doelwit maken van gerichte moordpogingen.⁸ Het beleg van van Kyiv illustreert deze problemen: teneinde een snelle opmars naar Kyiv te faciliteren werd gepoogd om de luchthaven van Hostomel in te nemen

met luchtlandingstroepen. Maar het Oekraïense leger was gewaarschuwd voor deze mogelijkheid en een Amerikaanse delegatie had in januari 2022 de luchthaven nog expliciet bezocht om een Russisch offensief te onderzoeken. Hoewel de luchthaven initieel licht verdedigd was toen de eerste Russische luchtlandingstroepen arriveerden, lukte het de Oekraïense krijgsmacht met versterkingen de aanval af te wenden.⁹

- 8 Seth Jones, 'Russia's Ill-Fated Invasion of Ukraine: Lessons in modern warfare', Centre for Strategic & International Studies (2023), zie: <https://www.csis.org/analysis/russias-ill-fated-invasion-ukraine-lessons-modern-warfare>; Bradley Martin, D. Sean Barnett en Devin. McCarthy, 'Russian Logistics and Sustainment Failures in the Ukraine Conflict' (Santa Monica, RAND, 1 januari 2023); Gasia Ohanes, 'Did US intelligence-sharing with Ukraine cross a line?' *Deutsche Welle* (14 mei 2022), zie: <https://www.dw.com/en/us-intel-russia-war/a-61794064>.
- 9 Kristian Gustafson e.a., 'Intelligence warning in the Ukraine war, Autumn 2021-Summer 2022', *Intelligence and National Security* 39 (2024) 400-419.

Het lichaam van een Russische militair in een pantservoertuig bij Boetsja, maart 2022: onjuiste inschattingen brachten Russische eenheden aanzienlijk in moeilijkheden

FOTO COLLECTION OF WAR PHOTOS, SERHIJ NOEZJENENKO

COLLECTION OF WAR PHOTOS: SERHIJ OERZJINENKO

Een Oekraïense militair met wrakstukken van een neergeschoten Su-34 in Tsjernijiv, april 2022: ondanks een materiële voorsprong en vermeende technologische suprematie lukte het Moskou niet Oekraïne tot capitulatie te dwingen

Daarnaast werden twee moderne technologieën ingezet in deze voor de rest eerder conventionele oorlog: het grootschalig gebruik van cyberaanvallen om de tegenstander te verzwakken en drones. Beide toepassingen hebben naast hun actiemogelijkheden significante inlichtingenaspecten. Vooral Oekraïne heeft aanzienlijke successen geboekt met de inzet van drones, en mobiliseert daarnaast een internationaal cyberleger.¹⁰ De communicatieapps *Telegram* en *Signal* zijn het doelwit van penetratiepogingen langs beide zijden, om de locatie van militaire basissen te achterhalen en raketaanvallen uit te voeren. Ook de bredere inzet van sociale media is een vernieuwend aspect: Oekraïne gebruikte de app *Diia*, waarin gebruikers via 'e-Enemy'

informatie over de aanwezigheid van Russische troepen konden doorgeven.¹¹

Het Russische leger daarentegen was eerder onvoorbereid op de inzet van drones in oorlogvoering. Vanaf het begin heeft Rusland de bal een aantal keer misgeslagen op het vlak van zowel tactische als strategische inlichtingen. De federatie staat er nochtans ook niet alleen voor: zij kan rekenen op materiële en inlichtingensteun van China.¹² Dat onvermogen om een realistischer inschatting te maken kan worden toegeschreven aan de overeenkomsten in inlichtingencultuur van de autoritaire stijl van Vladimir Poetin en die van zijn eerdere voorganger Joseph Stalin. Onder autoritaire leiders worden inlichtingen zwaar gepolitiseerd om te bevestigen wat de leider wil horen: uit angst voor vergelding of om voorkeur te genieten wordt de leider niet tegengesproken en worden tegenstrijdige informatie of analyses verzwegen of verworpen, soms zelfs met fatale afloop voor de inlichtingenofficier die te mondig was. Zo overtuigde Stalin in 1941 zichzelf dat Duitsland

10 Joe Tidy, 'Meet the hacker armies on Ukraine's cyber front line', *BBC News*, 15 april 2023.

11 David Kirichenko, 'Military Lessons for Nato From The Russia-Ukraine War. Preparing for the Wars of Tomorrow', *Henry Jackson Society* (oktober 2024) 50.

12 Cameron Manley, 'China is providing satellite intelligence for military purposes to Russia, US warns, says report', *Business Insider*, 7 april 2024.

Rusland niet zou aanvallen in weerwil van de inlichtingen die het tegendeel aantoonde, en niemand mocht hem tegenspreken. Na de Duitse invasie, Operatie Barbarossa, werd de schuld voor de 'verrassingsaanval' evenwel op de inlichtingendiensten afgeschoven. Poetin vertoont gelijkaardige karaktertrekken, zoals het openlijk vernederen van zijn inlichtingenchef en het aanduiden van fouten in inlichtingenwerk als zondenbok voor het falen van het Russische leger bevestigt.¹³ Ondanks kwantitatieve voordelen en gepercipieerde technologische suprematie is het de Russische krijgsmacht niet gelukt om Oekraïne binnen de verwachte termijn van tien dagen tot capitulatie te dwingen. Het Russische strijdplan bleek te zijn gebaseerd op verkeerde inschattingen, waarbij de verwachte tegenstand niet goed was beoordeeld en de eigen capaciteiten schromelijk zijn overschat. Deze *intelligence failure* vertoont gelijkenissen met eerder Russisch falen van het inlichtingenapparaat door de verstoorde relatie tussen de inlichtingendienst enerzijds en beleidsmakers anderzijds, waarbij vergaande politisering ertoe heeft geleid dat rapporten van Russische inlichtingendiensten niet objectief zijn en vooral gericht zijn op het bevestigen van de zienswijze van de opperbevelhebber. De impact van dit falen werd versterkt doordat de Oekraïense strijdkrachten voorafgaand aan de Russische invasie met steeds nauwkeurigere inlichtingen gevoed zijn omtrent de verwachte inval, waarbij Oekraïne getoond heeft naar aanleiding van deze inlichtingen wél in staat te zijn correct beleid te voeren.

Westerse inlichtingen en Oekraïense deceptie

In de tweede fase van de Russische invasie verschoof de Russische focus naar offensieve operaties in het Donetsbekken. Voorafgaand was de impact van militaire inlichtingen redelijk beperkt en speelde het meer een rol op tactisch niveau, daar deze fase van de oorlog vooral een loopgravenoorlog betrof. Inlichtingen werden hoofdzakelijk gebruikt om Russische troepenbewegingen te volgen en eventuele aanvallen te anticiperen. Een voorbeeld daarvan is het beleg

van Sjevjerodonetsk tussen 8 en 11 mei 2022. Russische troepen hoopten de rivier de Siverskyi Donets over te steken om Sjevjerodonetsk te kunnen omsingelen. Oekraïense verkenner hadden een rivieroversteek in de dagen voorafgaand aan 8 mei echter reeds voorzien en constateerden een opbouw van Russisch materieel aan de overkant van de rivier. Aan de hand van deze informatie werd besloten dat actie aanstaande was en werden voorbereidingen getroffen om op te kunnen treden. Toen een dag later de Russen hun pontonbrug gereed hadden en materieel erover aan het vervoeren waren, sloeg Oekraïne toe met artillerie en luchtbombardementen.¹⁴ De grote Russische verliezen waren echter slechts uitstel van de uiteindelijke val van Sjevjerodonetsk op 25 juni van dat jaar.

Vanaf de zomer van 2022 kwamen in Oekraïne leveringen van artillerie door westerse landen aan (de HIMARS en de MLRS). Vooral de inlichtingenondersteuning voor het gebruik ervan met maximaal effect (*target acquisition*) heeft hier het verschil gemaakt. Op 16 juli deelde het Oekraïense ministerie van Defensie mee dat reeds 30 logistieke depots succesvol waren vernietigd en een week later – op 22 juli – communiceerde het Amerikaanse leger dat Oekraïne al meer dan 100 Russische doelen succesvol had aangegrepen. Zo was Oekraïne op 12 juli in staat over het gehele front tien aanvallen uit te voeren, waarbij onder meer een munitiedepot in Nova Kachovka en een commandopost in Cherson werden vernietigd.¹⁵ Het vermogen van de Oekraïense strijdkrachten om dankzij inlichtingen langeafstandswapens te

- 13 Peter Lawrence, 'Russia's War in Ukraine: State Patriotism or Economic Gain?', *Journal of Global Faultlines* 9 (2022) 201; Huw Dylan, David Gioe en Joe Litell, 'The Kherson Ruse. Ukraine and the Art of Military Deception', *Modern War Institute* 12 oktober 2022; Philip Davies en Toby Steward, 'No War for Old Spies: Putin, the Kremlin and Intelligence' (Londen, RUSI, 20 mei 2022).
- 14 Howard Altman, 'Debate On The Donets. How Russian Forces Got Obliterated Trying To Cross A River', *The War Zone*, 12 mei 2022.
- 15 Randy Noorman, 'Ukraine's Kharkiv offensive through Jomini's eyes', *Militaire Spectator* 192 (10) (2023) 460; Isabelle Khurshudyan e.a., 'Ukraine's rocket campaign reliant on U.S. precision targeting, officials say', *The Washington Post*, 22 mei 2023; Franz-Stefan Gady en Michael Kofman, 'Ukraine's Strategy of Attrition', *IJSS* (13 april 2023) zie: <https://www.ijss.org/online-analysis/survival-online/2023/04/ukraine-strategy-of-attrition/>; John Psaropoulos, 'The Russians have nothing equivalent'. How HIMARS help Ukraine', *Al Jazeera* 26 juli 2022.

Door westerse inlichtingen verkreeg het Oekraïense leger inzicht in Russische troepenverplaatsingen

gebruiken, heeft zodoende een significant effect gehad op de Russische logistiek, wat de Oekraïense strijdkrachten uiteindelijk in staat stelde zich te hergroeperen, te herpositioneren en eind augustus 2022 een tegenoffensief te lanceren. Inlichtingen verkregen via zowel geheime als commerciële *imagery intelligence* (IMINT)-kanalen hebben ook bijgedragen aan het oebrengen van grote verliezen aan het Russische militair dispositief. Voorbeelden daarvan zijn het zinken van Russische slagschepen op basis van westerse inlichtingen over locatie en zwakke punten.¹⁶ Op kleinere schaal heeft de GUR reeds een aantal keer hoge bevelhebbers omgebracht en werden contra-spionagemaatregelen opgeschaald met een aantal spionnenvangsten als resultaat. Omgekeerd wordt dreigingsanalyse uitgewisseld over

president Zelensky en sleutelpersonen in de Oekraïense regering. Opnieuw dankzij cyberinlichtingen bracht de GUR in maart 2022 een lijst uit van Russische inlichtingenofficiërs in het buitenland, wat leidde tot een gecoördineerde en massale uitwijzing van Russische agenten die onder diplomatieke dekmantel opereerden.¹⁷

Door westerse inlichtingen verkreeg het Oekraïense leger inzicht in de Russische troepenverplaatsingen, waardoor de kwetsbaarheden langs de Russische frontlinie in kaart konden worden gebracht. Hierbij werd tevens ingeschat hoeveel tijd het Russische leger nodig zou hebben om deze troepen opnieuw naar het noorden te verplaatsen in het geval van een Oekraïens offensief rondom Charkov: waar Oekraïne vermoedelijk een dag of twee nodig zou hebben om troepen naar het noorden te verplaatsen, zou het Rusland ten minste een of twee weken kosten. Door inzicht in de Russische denkprocessen en de Russische zorgen over kwetsbaarheden rond Cherson slaagde Oekraïne erin de Russische legerleiding te overtuigen dat een Oekraïens tegenoffensief aan het zuidelijk front aanstaande was. Na weken van Oekraïense propaganda over een op handen zijnde tegenaanval in Zuid-Oekraïne en zichtbare militaire activiteiten die de Russische perceptie zouden bevestigen, had Rusland duizenden troepen naar de oblast Cherson geherpositioneerd. De Oekraïense troepenopbouw aan het oostelijk front werd genegeerd. Het onvermogen aan Russische zijde om de Oekraïense troepenopbouw te identificeren zou het gevolg zijn geweest van een Oekraïense actie voorafgaand aan het offensief, waarbij Russische spionnen in Charkov op grote schaal werden opgepakt. Andere interpretaties leggen de verantwoordelijkheid bij de Russische legerleiding, die niet heeft gehandeld naar concrete signalen dat Oekraïne een offensief aan het oostelijk front voorbereidde. Dat zelfs Russische bloggers waarschuwden voor een offensief van Oekraïne rond Charkov doet eerder vermoeden dat de Russische legerleiding wel degelijk op de hoogte was van de inlichtingen omtrent een mogelijk offensief in deze regio, maar desalniettemin vasthield aan hun zienswijze dat het tegenoffensief rond Cherson zou plaatsvinden.¹⁸

16 Isabel van Brugen, 'Every Russian Black Sea Ship Sunk or Disabled by Ukraine', *Newsweek*, 31 maart 2024.

17 'Ukraine intelligence publishes names of 620 alleged Russian agents', *Reuters*, 28 maart 2022; Julian Barnes, Helene Cooper en Eric Schmitt, 'U.S. Intelligence is Helping Ukraine Kill Russian Generals, Officials Say', *The New York Times*, 4 mei 2022; Kevin Riehle, 'The Ukraine war and the shift in Russian intelligence priorities', *Intelligence and National Security* 39 (2024) 461.

18 Aaron Santelises, 'The Ukrainian Kharkiv Counter-Offensive and Information Operations', *The Cove* (2 november 2022) zie: <https://cove.army.gov.au/article/ukrainian-kharkiv-counter-offensive-and-information-operations>; Julian Barnes, Eric Schmitt en Helene Cooper, 'The Critical Moment Behind Ukraine's Rapid Advance', *The New York Times*, 13 september 2022; Dylan, Gioe en Litell, 'The Kerson Ruse'; Michael Kofman en Ryan Evans, 'Ukraine's Kharkiv Operation and the Russian Military's Black Week', *War on the Rocks* (12 september 2022) zie: <https://warontherocks.com/2022/09/ukraines-kharkiv-operation-and-the-russian-militarys-black-week/>; Lawrence Freedman, 'Ukraine war: gradually, then suddenly', *The Strategist* (2022) zie: <https://www.aspistrategist.org.au/ukraine-war-gradually-then-suddenly/>; 'Russia's pro-war bloggers become a serious threat to the Kremlin', *The Bell* (14 september 2022) zie: <https://en.thebell.io/russia-s-pro-war-bloggers-become-a-serious-threat-to-the-kremlin>.

FOTO COLLECTION OF WARPHOTOS VADIM PLASJETS, KO

Oekraïense militairen met een mortier: door het politiseren van inlichtingen kreeg het Kremlin een verkeerd beeld van de te verwachten weerstand in het buurland

De Oekraïense tactiek aan het zuidelijk front was gebaseerd op het principe van *interdiction*, het identificeren en aanvallen van vijandelijke transportcorridors die essentieel zijn voor de logistiek. Het doel is om de bevoorradingslijnen van de vijand zo aan te tasten dat hun operationele efficiëntie en veerkracht worden aangetast. Door strategisch bruggen en transportcorridors over de Dnjepr aan te vallen, wisten de Oekraïeners de bevoorradingslijnen van de Russen aan de westkant van de rivier dermate te ondermijnen dat dit uiteindelijk uitmondde in een Russische aftocht op 9 november 2022.¹⁹

Superieure inlichtingen cruciaal voor het standhouden van Oekraïne

Tijdens de initiële fase van de Russische invasie, gekenmerkt door een Russische blitzkrieg-strategie, bleek het Russische strijdplan gebaseerd op verkeerde inschattingen van de Oekraïense weerstand en een overschatting van de eigen capaciteiten, deels te wijten aan de politisering van de analyse van de inlichtingen. Initieel bleef de impact van inlichtingen in het

19 Trevor Phillips-Levine, 'The Art of Supply Chain Interdiction. To Win Without Fighting', *War on the Rocks*, zie: <https://warontherocks.com/2023/05/the-art-of-supply-chain-interdiction-to-win-without-fighting>.

FOTO WHITE HOUSE, DANIEL TOROK

Sinds de verkiezing van Donald Trump als president is de Amerikaanse steun aan Oekraïne steeds meer onder druk komen te staan

begin van deze fase van de oorlog vooral beperkt tot het tactisch niveau. Na het culminatiepunt van het Russische offensief zorgden westerse wapenleveringen samen met inlichtingen over doelen voor een aanzienlijke ondermijning van de Russische logistieke positie. Dit vormde de basis voor het Oekraïense tegenoffensief van 2022, een voorbeeld van effectieve misleiding en strategisch gebruik van inlichtingen.

De impact van militaire inlichtingen op de oorlog in Oekraïne is significant gebleken en dient te worden gezien als een van de oorzaken van het Oekraïense succes in het eerste jaar van het conflict, succes dat daarnaast versterkt werd door Russische *intelligence failures*. Adequaat gebruik van inlichtingen stelt een krijgsmacht in staat veel efficiënter en effectiever op te treden, wat gelet op het verschil in omvang tussen de Russische en Oekraïense strijdkrachten van doorslaggevende waarde is gebleken en tot op

vandaag toelaat dat Oekraïne verzet kan blijven bieden tegen de Russische agressor. Oekraïne blijft echter op het vlak van zowel inlichtingen als (economische) steun afhankelijk van het Westen. Daar materieel ook bij westerse landen steeds schaarser wordt, is het des te belangrijker dat het geleverde materieel zo doeltreffend mogelijk wordt ingezet, waarbij opnieuw de inlichtingen de operationele en tactische keuzes bepalen. Het blijven delen van inlichtingen met Oekraïne is hiervoor een voorwaarde. De Russische krijgsmacht is bezig haar achterstand op het gebied van inlichtingen ten opzichte van Oekraïne (en het Westen) in te halen.²⁰ Op het vlak van drones rolde Moskou het Molot-interceptiesysteem uit en Rusland opereert nu met een eigen vloot van kamikazedrones die geprogrammeerd zijn om onder andere medische evacuatie aan te vallen. De gemiddelde duur tussen detectie (bijvoorbeeld bij het aanzetten van een gsm of wanneer de drone een patroon herkent zoals twee personen die een liggende persoon dragen) door een drone en de aanval is 70 seconden. Superieure inlichtingen zijn dus doorslaggevend tegenover een vijand

²⁰ Riehle, 'The Ukraine war and the shift in Russian intelligence', 469; Gustafson e.a., 'Intelligence Warning', 411.

die de daardoor toegebrachte verliezen kan blijven dragen, en die zich aanpast. Het lot van Oekraïne als soevereine staat zal dus onlosmakelijk verbonden blijven met westerse steun op het gebied van inlichtingen en materieel.²¹

Plaatsing onderzoeksresultaten in de actualiteit

Hoewel de resultaten van dit onderzoek gestoeld zijn op de militaire ontwikkelingen in 2022, vormen zij een betekenisvol perspectief voor de verdere bestudering van dit conflict. Zo wisten de Oekraïense strijdkrachten in 2024 na zeven maanden het initiatief te hernemen door een verrassingsaanval uit te voeren in de Russische oblast Koersk. Het Russische opperbevel beschouwde deze sector al sinds 2022 als grotendeels inactief en had derhalve nagelaten om deze adequaat te versterken en te bemannen, waardoor kwetsbaarheden ontstonden die Oekraïne identificeerde en exploiteerde. Deze operatie toont gelijkenissen met het eerdere Charkov-offensief van Oekraïne uit 2022 en demonstreert opnieuw dat concepten als het element van verrassing en manoeuvre-optreden onder de juiste operationele omstandigheden haalbaar zijn in een modern slagveld als dat van de Russisch-Oekraïense Oorlog. Dit impliceert dat de oorlog in Oekraïne niet per definitie in een statische impasse verkeerde en dat beide partijen het initiatief konden herwinnen en aanzienlijke territoriale winsten boeken. Rusland zou hiertoe in staat kunnen zijn indien de westerse militaire en financiële steun aan Oekraïne substantieel wordt verminderd of gestaakt. Oekraïne daarentegen zou dergelijke strategische operaties kunnen herhalen of uitbreiden indien westerse steun de Oekraïense capaciteiten en innovatieve benaderingen blijft versterken.²²

Dat laatste is zeer recent radicaal omgeslagen. Sinds de verkiezing van Donald Trump als president is de Amerikaanse steun aan Oekraïne steeds meer onder druk komen te staan. Dit mondde op 3 maart 2025 uit in het besluit van het Witte Huis om alle militaire hulp van de Verenigde Staten aan Oekraïne op te schorten.

De resterende bondgenoten van Oekraïne zullen hun inspanningen aanzienlijk verder moeten opschalen

Aansluitend werd enkele dagen later – op woensdag 5 maart 2025 – aangekondigd dat de Verenigde Staten ook per direct stoppen met het delen van inlichtingen met de Oekraïense strijdkrachten. Hoewel de omvang van het laatstgenoemde besluit ten tijde van het concipiëren van dit onderzoek nog niet inzichtelijk is, wordt op basis van de onderzoeksresultaten verwacht dat de implicaties van dit besluit snel merkbaar zullen zijn op het slagveld. De Europese bondgenoten leveren dan wel ook wat aan, maar het wegvallen van Amerikaanse steun creëert een grote leegte die niet makkelijk door andere inlichtingendiensten kan worden opgevuld, wier capaciteiten ver van de Amerikaanse mogelijkheden liggen. Ook Groot-Brittannië zal het moeilijk krijgen om veel te delen, omdat hun inlichtingenverzamelmethoden geïntegreerd zijn met die van de VS in het Five Eyes-samenwerkingsverband, dat het Witte Huis eveneens onder spanning heeft gezet door het voorstel om Canada daarvan uit te sluiten.²³ De resterende bondgenoten van Oekraïne zullen derhalve hun inspanningen aanzienlijk verder moeten opschalen willen zij de status quo van het conflict handhaven, laat staan wanneer zij – conform de Oekraïense wens – de status quo ante bellum willen herstellen. ■

21 Franz-Stefan Gady en Michael Kofman, 'Making attrition work. A viable theory of victory for Ukraine', IISS (6 februari 2024) zie: <https://www.iiss.org/online-analysis/survival-online/2024/01/making-attrition-work-a-viable-theory-of-victory-for-ukraine>; Lasoen, 'Ukraine: the Shadow War'.

22 Angelica Evans, 'Ukraine's Kursk Incursion. Six Month Assessment' (Washington, D.C., Institute for the Study of War, 6 februari 2025) zie: <https://understandingwar.org/background/ukraine%E2%80%99s-kursk-incursion-six-month-assessment>.

23 Demetri Sevastopulo en Ilya Gridneff, 'White House official pushes to axe Canada from Five Eyes intelligence group', *Financial Times* (25 februari 2025).